

Csaba László: A forint tartósan és jelentősen gyengülhet

novekedes.hu - Szabó Anna

Az ukrán háborúval megváltozott a geopolitikai helyzet: a háború megteremtette a nyugat egységét, ami legjobban a nagyon súlyos szankciókban öltött testet, és abban, hogy nagyobb távolságot igyekeznek tartani például energetikai tekintetben. A háború felerősítette a gyengülő forint, a gyorsuló infláció problémáját. A megoldás – ha tetszik, ha nem – az elodázhatatlan kiigazítás – mondta a Növekedés.hu-nak Csaba László, a Corvinus Egyetem és a CEU közgazdászprofesszor.

Hogyan változtatja meg az európai, illetve a hazai geopolitikai helyzetet az orosz-ukrán háború?

Új fejezetet nyit a nemzetközi kapcsolatok történetében. Ilyet – provokáció nélkül egy szomszédos országot elfoglalni – ugyanis utoljára Adolf Hitler tett. Vagyis Oroszország túllépett minden határon. Nem az történt azonban, amire számítottak, nevezetesen szó sincs villámháborúról: öngólt rúgott Vlagyimir Putyin. Nem is beszélve arról, hogy második világháborúra emlékeztető akciókat hajtanak végre, lakóépületeket támadnak, atomerőművet rakétáznak. Ezek a cselekmények a nemzetközi büntetőbíróságnak a hatáskörébe tartoznak. Azzal, hogy mindennek ellenére nem tud komoly előrehaladást mutatni az orosz hadsereg, arra utal, hogy ott is gondok vannak. De az is igaz, hogy ezzel Oroszország mind politikailag, mind gazdaságilag nagyon nehéz helyzetbe került. Az orosz elnök viselkedése arra utal, hogy amíg korábban – ha volt is hajlama az erőszakos lépésekre – mindig megfontolt maradt, mostanra azonban elveszítette kapcsolatát a valósággal.

Abban reménykedhetünk, hogy amint Donald Trump atommal való fenyegetését is gyorsan leszerelte a vezérkari főnök, amikor nem adta oda az atomarzenál elindításának kódját, úgy Oroszországban is megfontoltak a döntési helyzetben lévő tábornokok.

Mi lehet a megoldás, hogyan zárható le a háború?

A jelenlegi vezetéssel nincs megoldás.

Annyira belelovalták magukat a háborúba, hogy elképzelhetetlen, hogy azt mondják, most visszavonulunk. Csak egy új vezetés lehet képes erre. Egyébként marad a folyamatos háborúskodás, amire egyik fél sem képes, különösen nem a magára maradt orosz állam, amelyet gúzsba kötnek a szankciók. Az azonban bizonyos, hogy az orosz hadvezetés rosszul mérte fel az erőviszonyokat, egyszerűen mechanikusan a rendelkezésre álló haderőt vethették össze egymással a támadás előtt, de mint kiderült, ez téves értelmezése volt a helyzetnek. A másik tanulság, hogy a 21. században az ilyen hódító háborúkkal nem lehet kezelni a vélt vagy valós konfliktusokat.

Hogyan lehet értékelni az eddig bevezetett nyugati szankciókat?

Sokkal súlyosabbak mint korábban bármikor. A legnagyobb ütést talán a SWIFT-rendszerről való lekapcsolás jelentette, mert így semmilyen nemzetközi ügyletet nem tudnak lebonyolítani. A Financial Times egyik cikkében nagyszerűen elmagyarázták, hogy például amikor egy orosz értékpapírt valaki értékesíteni szeretne, akkor azt két-három közvetítőn keresztül tudja megtenni. Most azonban mindegyiket elzárták az oroszok elől.

A nyugati sajtó ma már arról cikkez, hogy hány nap, illetve hány hét után válhat fizetésképtelenné az orosz állam, mert nem tud hozzáférni a tartalékaihoz, legfeljebb az aranyhoz, és marad a cserekereskedelem, ami nagyon korlátos.

Lehet, hogy a nagy nyugati multik kivonulása még nagyobb pofon, mint a SWIFT-ről lekapcsolás?

Ezt nem mondanám, de hasonló hatása lehet. A Nyugaton sokan ezt a kivonulást már 2014 óta forszírozzák. De még fontosabb, hogy ez az érthetetlen háború megteremtette a Nyugatnak azt az egységét, amelyről korábban azt hittük, nem létezik.

Gondoljunk csak a német kormány azonnali bejelentésére, az egyébként gyenge Bundeswehr fejlesztésére, az orosz energetikai függés megszüntetéséről. Visszatérve a vállalatok kivonulására, néhány héttel ezelőtt senki nem gondolta, hogy azok a nyugati energetikai és olajvállalkozások, amelyek eddig úgy táncoltak, ahogy az oroszok fütyültek, hirtelen eltűnnek az orosz piacról.

Milyen hatással lehet ez hazánkra?

Ahogy ilyenkor szokott lenni, a lélektani rész a legfontosabb, a fundamentumoktól függetlenül eladási hullám indult, előtérbe került a gazdaságok sérülékenysége. Ugyanakkor nem hinném, hogy stagfláció következne, ahogy Nouriel Roubini írta, hiszen fellendülőben vannak a gazdaságok, az orosz gazdaság pedig a világgazdaság alig két százalékát jelenti, az orosz exporttermékekből túlkínálat van. De amíg fegyveres összecsapások zajlanak, addig minket veszélyzónaként kezelnek.

Az orosz gazdaságot nagyon megütötték a szankciók. Van-e olyan gazdasági intézkedés, amellyel legalább a tűzszünetet el lehet érni?

Azt gondolom, most a politikának kell lépni. Olyan felállást kell létrehozni, ahol van valaki, aki az orosz érdekeket felismerve elmondja, ezt eltoltuk, ezt abba kell hagyni. Ekkor új alapon lehet tárgyalni. Fel kell ismerni, hogy egy 44 milliós országot, egy bábkormányt az orosz gazdaság nem tud eltartani. A felsorakoztatott haderő 90 százalékát bevetve is alig-alig tudtak nagyobb városokat elfoglalni, inkább atomtemetőt, atomerőművet, civil

célpontokat támadnak. Fel kell ismerni, hogy elbukott ez a háború. Új vezetésre van szükség, amely a realitásokat szem előtt tartva mielőbb kivonja a csapatokat Ukrajnából, majd leül tárgyalni. Erre vannak forgatókönyvek, gondoljunk csak Afganisztánra, az NDK-ból, a Balti országokból való kivonulásra.

Van a vezetőcserének realitása? Bár sok minden történt, ami korábban elképzelhetetlen volt.

Bizony! Én magam sem tudtam volna elképzelni, hogy Oroszország egy ilyen hódító háborúba fog. Gideon Rachman – még a háború kitörése előtt – részletesen elemezte a Financial Timesban, hogy ez egy olyan helyzet, amelyből nem jöhet ki Oroszország nyertesén. Mégis belevágtak a háborúba.

Úgy tűnik, Putyin elveszítette a hidegvérét, ami korábban jellemző volt rá. Condoleezza Rice korábbi amerikai külügyminiszter mondta a minap, hogy mindig úgy ismerte az orosz elnököt, mint hidegfejű sakkjátékost, de ennek ma már nyoma sincs Putyin viselkedésében.

Emelkedőben az olajár, csakúgy mint a gáz, meddig mehetnek fölfelé? Egyáltalán elképzelhető, hogy az oroszok elzárják a gázcsapot?

Ha igaz, hogy a 670 milliárd dolláros tartalék kilencven százalékához nem férnek hozzá, akkor logikus hogy nem zárhatják el a gázcsapot és az olajvezetéket. Szinte csak ezt tudják eladni, mert Kínával ellentétben Oroszország nem jelentős ipari exporthatalom, csak a nyersanyagok kivitelére támaszkodhat. Attól pedig nem kell tartani, hogy hosszú távon is magas lesz a nyersanyagár, hiszen a félvezetőkhöz szükséges lítiumon kívül mindenből túlkínálat van. Ha emelkedik a földgáz ára, ismét nekiállnak kitermelni a palagázt, és a kínálat emelkedésével csökkenni fognak az árak. De ugyanez igaz a kőolajra is, az olajtermelők exportkényszerben vannak, így a 150 dolláros olajár csak időleges, mert az export fokozásával ez is csökkenni fog.

Ebbe illeszkedik, hogy a múlt héten döntöttek az OPEC-tagállamok, hogy növelik a termelést.

Valóban, őket a magas ár egyértelműen a termelés fokozására ösztönözi, hogy minél többet tudjanak eladni ezen a magas áron. Már csak azért is ki kell használniuk a mostani

konjunktúrát, mert a zöld programok egyrészt alternatívát jelentenek velük szemben, másrészt az energiatakarékosság amúgy is csökkenti az energia iránti igényt. Az persze nem zárható ki, hogy néhány hétig még emelkednek az árak, az viszont kizárt, hogy hosszabb ideig, esetleg évekig fennmaradjanak.

A gazdaság jelenlegi helyzetében, ilyen energiaárak mellett meddig tartható fenn a rezsicsökkentés, a benzinárstop?

Nem gondolom, hogy ez bölcs megoldás. A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara évindítóján azt mondta a miniszterelnök, hogy nálunk az árstop miatt nem tudott 10-11 százalékgig gyorsulni az infláció, mint a Balti országokban. Ha ez így van, akkor ez nem tartható fenn sokáig, mert hiányokhoz vezet.

A szabad európai piacon viszont nem lehet hiány, ezért tartósan magasabb inflációval kell számolni, mint mondjuk egy évvel ezelőtt.

Vagyis az idei évre jelzett hat százalékos infláció magasabb lehet?

Az valóban könnyen lehet. És ha az infláción keresztül vezetik le az egyensúlytalanságot, az mindig a kisebbik baj, mert maga az áremelkedés teremti meg a maga megszüntetésének a feltételeit. Mert ha magasak az árak, a termelés utána megy.

Ha folytatódik az elmúlt napokban tapasztalt gyengülés, akkor sokkal magasabb lesz az infláció a hat százaléknál.

A háborún kívül mi magyarázza, hogy a forint ilyen mértékben gyengül?

Végső soron annak a sajátos gazdaságpolitikának köszönhető, amelyben a laza monetáris politikához laza fiskális politika társul. Azt ugyanis nem lehet másnak nevezni mint lazának, ha öt százalék körüli növekedés mellett nem kiegyensúlyozott költségvetésről beszélünk, hanem öt-hat százalékos hiányról. A jegybank persze, hogy szigorításba kezdett, amivel futnak az infláció után. Az is látható, hogy még a legutóbbi emeléssel sem tudják utolérni a pénzromlást. Közben pedig folyik a kormányzati osztogatás – tizenharmadik havi nyugdíj, adóvisszatérítés, 25 év alattiak adókedvezménye – a béremelés, az egyéb állami költségek mind az ellenkező irányba hatnak. Ezzel együtt megjelent az a fordulat, amire senki nem számított, hogy az

infláció nem fog magától csökkenni, azaz eldobhatjuk azt a korábbi feltételezést, hogy a laza monetáris és fiskális politika mellett hosszabb távon sem kell tartani az inflációtól. Vagyis Milton Friedmannak volt igaza, hogy dehogynem: rövid távon igaz lehet ez a feltételezés, hosszú távon azonban a lazaság mindenképpen megjelenik az inflációban.

A háború csak a közvetlen kiváltó ok, alapvetően az évek óta tartó extra laza fiskális és monetáris politika magyarázza a forint gyengeségét. A piaci szereplő azt látja, hogy hosszú ideje laza a fiskális és monetáris politika, és egyik oldalon sem, de különösen a fiskális oldalon nem látja a visszafogás szándékát, akkor azzal számol, hogy gyengül a forint. Ha csak ezzel a várakozással számolunk, akkor a forint gyengülni fog. Ezért azt gondolnám, hogy rendkívül veszélyes játék, ami itt évek óta folyik. A jegybank már arról beszél, hogy ezt be kell fejezni, de a lépéseivel lemaradásban van. De legalább beszél róla. A költségvetési politika oldalán azonban nem látok semmi hajlandóságot a kiigazításra. Amíg erre sor nem kerül, a forint tartósan és jelentősen gyengül az euróhoz képest.

Mondhatjuk tehát azt, hogy a választások után – bárki is kerül hatalomra – meg kell tenni a szükséges kiigazításokat?

Egészen biztos vagyok benne. Persze tudom, az ellenzéki oldalon tartanak attól, hogy kiigazításról beszéljenek, de a felelős magatartás az, ha sor kerül a kiigazításra. A mostani háborús helyzet pedig még inkább rávilágított arra, hogy a jelentős kiigazítás nem odázható tovább. Nem elég, ha a jelenlegi presztízsbetűzésektől – Paks 2, Fudan, Budapest-Belgrád vasútvonal – eltekintünk, a meglévő kiadásokat átcsoportosítjuk. Ez naivítás, lényegi átalakításra van szükség. Ugyanilyen naivítás, hogy az új kormány azonnal megszünteti a korrupciót, megfogja az állami kiadásokat, és az így felszabaduló pénzeket a tanárok, az egészségügyi dolgozók és a többi lemaradó ágazat béreire költheti majd.